

Prof. UAM dr hab. Wojciech Nowiak
ul. Umultowska 89a
61-614 Poznań

Poznań, 15.04.2019

Ocena

**Dorobku, osiągnięć naukowych, osiągnięć w zakresie pracy dydaktycznej
i organizacyjnej, współpracy międzynarodowej i popularyzacji nauki**

dra Michała Kubiaka, adiunkta w Instytucie Politologii Uniwersytetu Gdańskiego

Uwagi ogólne.

Niniejsza recenzja sporządzona została w związku z decyzją Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 5 lutego 2019 roku o powołaniu komisji habilitacyjnej w postępowaniu habilitacyjnym dra Michała Kubiaka w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce.

Sylwetka Habilitanta.

Doktor Michał Kubiak uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce, nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 05 lutego 2007 roku; tytuł rozprawy doktorskiej: *Polityka społeczna wobec ludzi starych w Polsce w latach 1991–2003*. Na uwagę zasługuje fakt, iż jego rozprawa została uznana dwa lata później za **najlepszą pracę doktorską w konkursie Prezydenta RP Polskie wyzwania: państwo – tożsamość – rozwój (2009)** w kategorii *Społeczeństwo i polityka społeczna*. W roku 2007 podjął pracę w Instytucie Politologii Uniwersytetu Gdańskiego (Zakład Polityki Publicznej i Społecznej), gdzie pracuje do dzisiaj. Naukowa sfera zainteresowań jego macierzystego zakładu w pełni potwierdza charakter jego pracy badawczej oraz osiągnięcia przedstawionego do oceny w niniejszym postępowaniu habilitacyjnym.

Ocena osiągnięcia naukowego.

Wskazane osiągnięcie naukowe zatytułowane jako: cykl publikacji powiązanych tematycznie nt. *Polityka społeczna wobec ludzi starszych w Polsce w kontekście*

współczesnych zmian i wyzwań – w kierunku polityki senioralnej tworzy cykl 15 powiązanych ze sobą publikacji, wszystkie one ukazały się w latach 2010-2018. Wykaz ten zawiera jedną monografię oraz 6 rozdziałów w pracach zbiorowych, 8 artykułów naukowych w czasopismach, w tym 3 w języku angielskim. Teksty publikowano między innymi w takich periodykach jak: „Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego”, „Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku”, „Athens Journal of Social Sciences”, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, „European Journal of Transformation Studies”, „Cywilizacja i Polityka”, „Studia Humanistyczno-Społeczne”. Jak widać nie są to jedynie czasopisma związane z lokalnym środowiskiem naukowym, lecz również powszechnie znane i cenione periodyki związane z problematyką badań z zakresu polityki społeczno-ekonomicznej.

Wybrany przez dra Michała Kubiaka temat osiągnięcia naukowego jest istotny z punktu widzenia zachodzących zmian o charakterze demograficznym, mających niezwykle niekorzystne konsekwencje społeczne, zwłaszcza w kontekście notowanego od lat spadku urodzeń, a tym samym postępującego masowego procesu starzenia się społeczeństw. Są to procesy długofalowe, o istotnych konsekwencjach, zarówno w wymiarze jednostkowym jak i zbiorowym, w tym ogólnopaństwowym. Jak sam podkreśla w swoim autoreferacie: „(...) w centrum moich zainteresowań znalazły się problemy zmian polityki społecznej państwa wobec ludzi starszych w kontekście jej dostosowywania do wyzwań związanych ze starzeniem się ludności oraz praktyczne aspekty wzrostu roli samorządu i organizacji pozarządowych w realizacji zadań polityki społecznej i kształtowaniu się polityki senioralnej”. Ma to odzwierciedlenie zarówno w kontekście jego pracy badawczej, uwidocznionej w publikacjach jak i procesie doskonalenia (studia podyplomowe) oraz aktywności społecznej.

Prezentowany w charakterze osiągnięcia habilitacyjnego zbiór publikacji jest rezultatem prowadzonych studiów i analiz nad rosnącym znaczeniem polityki społecznej w odniesieniu do osób starszych, uwarunkowaniami jej funkcjonowania i przemianami polskiego społeczeństwa oraz polityki państwa w tym zakresie. Polityka senioralna prowadzona świadomie i długofalowo, może być i jest w wielu państwach istotnym działaniem, wychodzącym na przeciw wyzwaniom, jakie niosą ze sobą starzejące się społeczeństwa oraz sama rosnąca populacja osób w podeszłym wieku. Sam wybór tematu

osiągnięcia naukowego jest świadectwem umiejętności Habilitanta w zakresie dokonywania wyborów naukowo istotnego tematu badań. Prezentowane prace zawierają się w ramach nauki o polityce społecznej, która jest traktowana jako subdyscyplina nauk o polityce.

W odniesieniu do przedmiotu badań na uwagę zasługuje fakt, iż cyklu przedstawiony, jako osiągnięcie naukowe obejmuje studia, prowadzone w latach 2008–2018, dotyczące identyfikacji mechanizmów kształtowania polityki społecznej występujące na styku reguł prawnych oraz sfery praktycznej. Jest on rezultatem prowadzonych badań teoretycznych i empirycznych oraz analiz nad polityką wobec ludzi starszych (studiów i analiz nad uwarunkowaniami funkcjonowania i przemianami polityki państwa wobec seniorów).

W swojej analizie wyciąga trafne wnioski dotyczące korelacji pomiędzy postępującymi procesami starzenia się, a wzrostem potrzeb tej części społeczeństwa, ich rosnącego wpływu na realizowaną politykę społeczną. W autoreferacie podkreśla, iż „Punktem wyjścia do jej skuteczności jest diagnoza sytuacji życiowej seniorów, identyfikująca najbardziej palące problemy i zmierzająca do kompleksowego podejścia do ich rozwiązywania. Właściwa diagnoza pozwala, bowiem na uporządkowanie wiedzy oraz określenie przyszłych celów polityki społecznej. Obecnie kwestia godnej, jakości życia w starości oraz propagowanie pomyślnego i aktywnego starzenia stały się wręcz wyznacznikami tzw. strategii senioralnych – zarówno na szczeblu centralnym, jak i w wielu polskich samorządach”.

Celem podjętego procesu badawczego jest“(…) analiza polityki społecznej wobec ludzi starszych w obliczu stojących przed nią wyzwań i działań w kierunku tworzenia (oraz realizacji) polityki senioralnej na poziomie krajowym i lokalnym. W swoich dociekaniach uwzględniłam wielowymiarowość zaangażowania różnych sektorów w politykę społeczną, dlatego istotna jest dla mnie również rola i perspektywa organizacji pozarządowych – jako wymiar partycypacji obywatelskiej”(Autoreferat).

W swojej analizie wyodrębnia on trzy cele szczegółowe, służące realizacji celu głównego. Po pierwsze, są to kwestie wyjaśnienie istoty i specyfiki procesu starzenia się społeczeństwa wraz z określeniem konsekwencji dla państwa i polityki społecznej. Po drugie, scharakteryzowanie roli państwa w polityce społecznej, w odniesieniu do osób w podeszłym wieku. Po trzecie, analiza celów i praktyczne aspekty realizacji polityki senioralnej w wymiarze lokalnym oraz znaczenie aktywności seniorów. Przedstawiony do oceny cykl został podzielony na trzy, wyodrębnione przez Habilitanta, obszary analizy.

Pierwszy obszar analizy to: *Wyzwania dla polityki społecznej państwa związane ze starzeniem się społeczeństwa*. Tego obszaru dotyczą następujące publikacje: **Kubiak M.**, *Współczesne problemy demograficzne w aspekcie społeczno-gospodarczym*, „*Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*” 2010, z. 16: *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja gospodarki*, pod red. M.G. Woźniaka, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 182–195. Jest to obszerna analiza wybranych procesów demograficznych, ich konsekwencji oraz wpływu na politykę społeczną i gospodarczą. Porusza on wątki zarówno ogólnoeuropejskie jak i bezpośrednio odnosi się do Polski. Wyciąga w nim trafne wnioski, iż państwa będą musiały coraz bardziej dostosowywać swoje strategie społeczno-gospodarcze do realiów i potrzeb starzejącej się populacji, prowadząc przemyślaną politykę senioralną, której jednym z ogniw będzie kontynuacja pracy zawodowej. **Kubiak M.**, *Współczesne wyzwania demograficzne państw Unii Europejskiej*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Paradygmaty jutra. Wyzwania dla nauk społecznych wynikające z zagrożeń współczesnego świata*, t. 3, pod red. A. Piotrowskiego i M. Ilnickiego, Wyd. Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2012, s. 329–341. W tej publikacji ma miejsce analiza procesów demograficznych, poszukiwanie determinantów procesów starzenia się. Autor podkreśla w nim, iż istotnym problemem jest fakt, że generalna poprawa stanu zdrowia i długości życia nie przekłada się na wydłużenie aktywności zawodowej, a problemy związane ze starzejącymi się populacjami są dla Europy kluczowym wyzwaniem społecznym. W publikacji: **Kubiak M.**, *The consequences of demographic changes in the labor market – towards age management*, „*Cywilizacja i Polityka*” 2017, t. 15, nr 15, s. 461–478. Ma miejsce poszukiwanie odpowiedzi na pytania związane z trendami na rynku pracy w odniesieniu do starzejących się zasobów pracy, o istotę i narzędzia zarządzania wiekiem, a także o jego przejawy w praktyce. Natomiast w artykule: **Kubiak M.**, *Silver economy – opportunities and challenges in the face of population ageing*, „*European Journal of Transformation Studies*” 2016, vol. 4, no. 2, s. 18–38. Skupia się on na procesach starzenia się populacji w kategoriach możliwości zarówno dla samych seniorów jak i dla ich otoczenia – związanych m.in. z lepszym stanem zdrowia, wydłużaniem okresu aktywności zawodowej oraz rozwojem rynku (koncentrującym się na zwiększonym zapotrzebowaniu na produkty i usługi dla seniorów).

Drugi obszar analizy to: *Zmiany w polityce społecznej państwa ze szczególnym uwzględnieniem polityki wobec ludzi starszych*. Publikacjami składającymi się na ten obszar

są: M. Kubiak, *Uwarunkowania przeobrażeń współczesnych państw opiekuńczych Unii Europejskiej*, [w:] *Aspekty metodologiczne oraz teoretyczne w subdyscyplinach politologii*, pod red. Ł. Młyńczyka i B. Nitschke, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2013, s. 472–485. W tym przypadku identyfikuje on i poddaje analizie najważniejsze determinanty oraz kierunki przemian polityki społecznej. Poszukuję odpowiedzi na pytanie o zakres bezpieczeństwa socjalnego obywateli we współczesnych państwach wysoko rozwiniętych i o istotę reorganizacji polityki społecznej, która odpowiadałaby nowym wyzwaniom i potrzebom społecznym. Jako pozytywną cechę państwa opiekuńczego podkreśla on dawanie znacznej części społeczeństwa poczucia bezpieczeństwa socjalnego oraz wywieranie wpływu na redukcję nierówności społecznych i usuwanie ubóstwa. W kolejnej publikacji, zaliczonej do tej części cyklu: M. Kubiak, *Wpływ polityki społecznej na warunki życia ludzi starszych w Polsce*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2012, nr 102: *Dokonania współczesnej myśli ekonomicznej. Egzemplifikacja pojęcia dobrobytu*, pod red. U. Zagóry-Jonszty i R. Pęciak, s. 90–100. Autor odwołuje się do zmiany paradygmatu polityki społecznej na polskim gruncie; zwraca m.in. uwagę na większe zaangażowanie organizacji pozarządowych i samych obywateli w rozwiązywanie problemów społecznych w myśl tzw. aktywizacyjnej polityki społecznej, propagowanie indywidualnej przezorności, w tym także w odniesieniu do własnej starości. Artykuł M. Kubiak, *Rodzinne domy pomocy jako forma opieki nad ludźmi starszymi – problemy funkcjonowania na przykładzie Gdańska*, „Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego” 2011, nr 2/3: *Wybrane problemy rozwoju demograficzno-społecznego Polski i metody ich badania*, s. 211–226. Jest odniesieniem do poziomu polityki wobec osób starszych w skali państwa, osadzonym w wymiarze lokalnym. Warto podkreślić, iż badania, na podstawie których powstał artykuł, miały charakter nowatorski – w polskiej literaturze nie było w tym czasie tekstów naukowych poświęconych rodzinnym domom pomocy (RDP). Kontynuacją podjętej problematyki, a tym samym zamysłu badawczego jest publikacja: M. Kubiak, *Formy opieki dla ludzi starszych w wybranych państwach Unii Europejskiej – porównania z Polską*, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku” 2013, t. 25: *Demografia i bezpieczeństwo społeczne krajów Unii Europejskiej*, pod red. I. Sobczaka i M. Wyrzykowskiej-Antkiewicz, s. 123–137. Przeprowadzono w nim analizę porównawczą różnych form opieki oferowanych ludziom starym w wybranych państwach Unii Europejskiej i odniesienie tej płaszczyzny do polskiego

systemu. Na podstawie literatury przedmiotu i charakterystyki modeli finansowania opieki długoterminowej poddano analizie charakter rozwiązań brytyjskich, niemieckich oraz polskich – szczególnie w zakresie pomocy i opieki dla seniorów. Autor poszukiwał odpowiedzi na pytanie, jaki model zamieszkania ludzi starszych jest eksponowany obecnie w państwach europejskich i jaka rola przypada w nich opiece stacjonarnej. Dochodzi on do oczywistego z uwagi na niskie priorytety w tym względzie wniosku, iż „W Polsce sieć placówek opiekuńczych dla ludzi starych jest stosunkowo słabo rozbudowana i nie zaspokaja potrzeb w wymaganym stopniu. Co prawda liczba domów dla osób starszych wzrasta, lecz szybciej wzrastają niezaspokojone w tym względzie potrzeby” (Autoreferat).

Kluczowym elementem stanowiącym podstawę oceny jest monografia pt. *Polityka społeczna wobec ludzi starych w Polsce na tle współczesnych przemian społeczno-gospodarczych*, Instytut Politologii UG, Gdańsk 2016. Jej głównym założeniem badawczym jest analiza sytuacji życiowej i problemów ludzi starych oraz czynników politycznych, społecznych i ekonomicznych, które wywarły istotny wpływ na sytuację starszego pokolenia w Polsce. Badania w niej przedstawione miały na celu znalezienie odpowiedzi na pytania: Jaki jest udział ludzi starych w polskim społeczeństwie? Jaki wpływ na warunki życia ludzi starych wywarły przemiany systemowe? Jak funkcjonuje polityka dochodowa i w jakiej mierze uzyskiwane przez seniorów dochody przekładają się na zaspokojenie ich potrzeb? Jaki jest poziom i jakie są uwarunkowania zaangażowania społecznego i obywatelskiego? Czy polityka społeczna w odniesieniu do ludzi starych stanowi system spójnych działań?

Weryfikacja wyników badań doprowadziła Habilitanta do następujących wniosków:

- Proces starzenia się ludności Polski przebiega w dynamicznym tempie, a jego konsekwencje widać praktycznie we wszystkich dziedzinach życia i będzie on w coraz większej mierze w najbliższych latach warunkować politykę społeczną (Autoreferat);
- W okresie przemian polityka społeczna wobec starszego pokolenia skupiała się w znacznej mierze na zaspokajaniu podstawowych potrzeb za pośrednictwem szeroko rozumianego systemu zabezpieczenia społecznego, co nadawało jej *de facto* charakter działań socjalnych (autoreferat).
- W przeszłości nie istniało właściwie systemowe podejście do polityki społecznej wobec seniorów – brakowało jasno określonych globalnych programów, a prowadzone działania nie były względem siebie komplementarne (Autoreferat).

- Do marginalizacji społecznej seniorów przyczynia się ograniczanie lub zaniechanie kontaktów z innymi ludźmi i instytucjami (Autoreferat).

- Głównym kierunkiem działań na rzecz ludzi starych powinno być w przyszłości tworzenie warunków pozwalających na ich aktywność i samodzielność (Autoreferat).

- Polityka społeczna musi w coraz większym wymiarze uwzględniać i wspierać przyjazne seniorom rozwiązania i programy dotyczące szczególnie tworzenia infrastruktury sprzyjającej ich aktywności – i to zarówno na szczeblu centralnym jak i przez samorządy, w których powinny znaleźć się środki na inicjowanie i intensyfikowanie przy współdziałaniu organizacji pozarządowych wszelkich form działalności prosenioralnej (Autoreferat).

- Warunki życia na starość są silnie powiązane z możliwościami zaspokojenia potrzeb we wcześniejszych okresach życia, stąd konieczność inwestowania w szeroko rozumiany styl życia (obejmujący m.in. profilaktykę zdrowotną i sprawność) również ludzi młodszych (Autoreferat).

Przedstawione powyżej wnioski są jak najbardziej trafne, zostały one przedstawione, jako efekt pogłębionej analizy, z wykorzystaniem szerokiego kontekstu porównawczego. Wzmacnia on ich praktyczny charakter, ukazuje, iż realizowana w Polsce polityka społeczna powinna korzystać z doświadczeń innych państw, odczuwających efekty starzenia się społeczeństw.

Trzeci obszar analizy to: *Kształtowanie się polityki senioralnej w wymiarze lokalnym oraz aktywizacja ludzi starszych*. Przedstawionymi do oceny publikacjami są: M. Kubiak, *Uwarunkowania aktywności społecznej seniorów na przykładzie realizacji Programu ASOS przez organizację pozarządową*, [w:] *Polityka społeczna dla bezpiecznego rozwoju*, pod red. M. Leszczyńskiego i M. Kubiaka, Instytut Politologii UG, Gdańsk 2015, s. 337–353. Publikacja ta ma istotny walor praktyczny, ponieważ jest ona analizą realizacji projektu i powstałego na jego podstawie programu *Aktywni bez względu na wiek* (program aktywizacji społecznej seniorów z Gdańska) – zrealizowanego za pośrednictwem organizacji pozarządowej Towarzystwo Edukacyjne „Wiedza Powszechna” w Gdańsku (jako podmiotu uczestniczącego w konkursie ofert). Habilitant był twórcą realizowanego przedsięwzięcia, stąd analiza ma podwójny wymiar, ponieważ projekt jest praktycznym wyrazem wcześniejszych założeń teoretycznych. W publikacji M. Kubiak, *Polityka senioralna w wymiarze lokalnym – wybrane przykłady innowacji społecznych na rzecz aktywnego i*

zdrowego starzenia się, [w:] *Spoleczne innowacje zdrowotne w polityce wladz lokalnych. Obraz obywatelskiej odpowiedzialności*, pod red. L. Bulińskiego, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2017, s. 169–184. Ma miejsce ocena innowacji społecznych z perspektywy założeń aktywnego starzenia, opracowanych przez Światową Organizację Zdrowia (WHO), które jest oparte na trzech filarach: partycypacji, zdrowiu i bezpieczeństwie. Aspekt praktyczny podkreślają wnioski z wybranych przez Autora przykładów. Jak podkreśla sam w autoreferacie: „Wiele z innowacyjnych inicjatyw prowadzonych w skali lokalnej sprzyja wzmocnieniu potencjału zdrowotnego ludzi starszych i jednocześnie może zmniejszyć koszty opieki zdrowotnej. Chodzi przede wszystkim o te, które dotyczą sprawności funkcjonalnej, zachowania niezależności i lepszego samopoczucia. Zwróciłem uwagę na to, że promocję zdrowego, aktywnego starzenia postrzega się wręcz jako element racji stanu i warunek ograniczenia przewidywanych skutków zdrowotnych zmian demograficznych (w aspekcie wsparcia zarówno trwałości i efektywności systemów opieki, jak i zdrowia publicznego)”. Kolejny prezentowany w cyklu artykuł M. Kubiak, *Deficiency of physical activity in older people in Poland*, „Studia Humanistyczno-Społeczne” 2017, vol. 18, red. tomu W. Saletra, E. Trafiałek, R. Kubicki, UJK, s. 217–233, ma podobne walory praktyczne. Autor przedstawia w nim istotę uświadamiania seniorom, że integralną częścią pomyślnego zdrowego starzenia się jest zachowanie odpowiedniej sprawności funkcjonalnej, upowszechnienie wiedzy na ten temat sprzyja osiągnięciu możliwie najlepszego stanu zdrowia i jak najdłuższej samodzielności.

Artykuł, M. Kubiak, *Polityka senioralna w Gdańsku – przykłady lokalnych inicjatyw*, [w:] *Krajowe i międzynarodowe konteksty polityki społecznej*, pod red. J. Auleytnera, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. J. Korczaka, Warszawa 2016, s. 391–409, to rozpoznanie i analiza przejawów kształtującej się polityki senioralnej ze szczególnym uwzględnieniem lokalnej specyfiki. Tym lokalnym przykładem jest praktyczny jej wymiar w środowisku badawczym Habilitanta, jakim jest obszar Gdańska. Analiza ta może być istotnym instrumentem wdrożeniowym dla innych wspólnot lokalnych. Jak stwierdza sam Autor „Dobre rozpoznanie sytuacji życiowej gdańskich seniorów na podstawie badań naukowych (współfinansowanych ze środków miejskich, przeprowadzonych przez zespół z Uniwersytetu Gdańskiego) sprzyja działaniom skierowanym zarówno do osób starszych o ograniczonej sprawności i potrzebujących pomocy w wykonywaniu codziennych czynności, jak i do aktywnych seniorów – a jednym z najważniejszych aspektów staje się integracja społeczna”

(Autoreferat). Rozwinięcie tej analizy ma miejsce w kolejnym artykule: M. Kubiak, *Analiza porównawcza polityki senioralnej w skali lokalnej na przykładzie Gdańska, Sopotu i Gdyni*, [w:] *Dylematy polityki społecznej i pracy socjalnej – implikacje dla teorii i praktyki*, pod red. A. Chabior i M. Porąbaniec, UJK, Kielce 2017, s. 147–166. Jest to analiza cenna, ponieważ pomimo bliskości podmiotów, o których mówimy Trójmiasto, każde z nich charakteryzuje się nieco innymi uwarunkowaniami procesu starzenia się ludności. Jednocześnie należą one do liderów pod względem prowadzonej w nich polityki senioralnej, dzięki czemu mogą służyć przykładami dobrych praktyk w tej materii, z uwzględnieniem swoich uwarunkowań. Jeszcze bardziej istotny, praktyczny wymiar ma analiza instytucjonalna zawarta w artykule: M. Kubiak, *Gminne rady seniorów z perspektywy lokalnej polityki senioralnej*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2018, nr 25, s. 101–117. W centrum analizy znalazła się konfrontacja założeń ideowych i normatywnych gminnych rad seniorów z praktycznym wymiarem ich funkcjonowania oraz poziom partycypacji obywatelskiej seniorów w tej materii. Jak słusznie wnioskuje Autor: „Dzięki radom seniorów władze gmin mają do czynienia z instytucjami, które w zorganizowany, systemowy sposób aktywizują starszych obywateli i mogą przyczynić się do wzrostu ich zaangażowania w lokalne życie społeczne oraz w sferę obywatelskiej aktywności” (Autoreferat).

W swoich analizach Habilitant wykazuje się znajomością szerokiej literatury naukowej oraz różnych szkół metodologicznych nawiązujących do problematyki badawczej będącej przedmiotem jego zainteresowań oraz poddawanej ocenie w ramach przedstawionego cyklu.

Rezultatem przedstawionego do oceny cyklu jest poszerzenie wiedzy na temat działań z zakresu polityki społecznej w odniesieniu do seniorów. Wskazanie wyzwań i problemów związanych ze starzeniem się ludności oraz pogłębioną analizę polityki państwa w tym zakresie. Istotne jest również usystematyzowanie wiedzy i pojęć stosowanych w odniesieniu do analizowanej problematyki i połączenie warstwy teoretycznej z praktycznymi aspektami polityki społecznej wobec ludzi starszych, realizowanej na poziomie państwa i w samorządach lokalnych. W tym miejscu po raz kolejny należy podkreślić aspekty praktyczne prowadzonych badań, wnioski z nich wynikające są w dużej mierze związane z zaangażowaniem Habilitanta w przedsięwzięcia związane z problematyką będącą przedmiotem tych rozważań.

Za wymierne efekty w odniesieniu do wnioskowanej dziedziny, nauki o polityce

można uznać: analizę konsekwencji starzenia się ludności Polski dla polityki społecznej państwa; wykazanie roli państwa jako podmiotu polityki społecznej wobec ludzi starszych oraz określenie kierunków jej zmian i charakterystykę warunków, w jakich była ona realizowana; poszerzenie wiedzy nt. gospodarki senioralnej i wyzwań rynku pracy związanych ze starzeniem się zasobów ludzkich; poszerzenie wiedzy o roli odgrywanej przez samorząd i organizacje trzeciego sektora w polityce społecznej wobec ludzi starszych – w kontekście koncepcji aktywnego i zdrowego starzenia się; poszerzenie wiedzy o formach opieki dla ludzi starszych; rozpoznanie uwarunkowań aktywności społecznej seniorów; rozpoznanie i analizę przejawów kształtującej się polityki senioralnej, ze szczególnym odniesieniem do lokalnej specyfiki; poszerzenie wiedzy o funkcjonowaniu gminnych rad seniorów będących formą partycypacji obywatelskiej ludzi starszych z potencjałem wywierania wpływu na kształtowanie polityki senioralnej w skali lokalnej. Oczywiście stwierdzenie to ma miejsce w kontekście zaistniałej sytuacji demograficznej, a także zmian związanych z sytuacją seniorów w Polsce oraz Europie. Nie bez znaczenia są rosnące, realne potrzeby mające zarówno charakter ekonomiczny jak i społeczny.

Przedstawione przez Habilitanta wyniki analiz oraz wnioski mają walor zarówno teoretyczny jak i poznawczy. Ich walorem jest możliwość wykorzystywania w praktycznym wymiarze polityki społecznej wobec ludzi starszych, zarówno przez władze samorządowe jak i przez współdziałające z nimi w tym obszarze organizacje trzeciego sektora – a także pomóc w aktywizacji seniorów i budowaniu ich reprezentacji przedstawicielskiej w samorządach.

Lektura podanych do oceny artykułów pozwala na satysfakcjonującą recenzję. Autor wyraźnie określa przedmiot rozważań, formułuje pytania, hipotezy lub tezy, swoją analizę omawianych zjawisk poprzedza ustaleniami pojęciowymi, których konsekwentnie się trzyma. Język jego prac jest komunikatywny i precyzyjny.

Ocena dorobku naukowego poza wskazanym osiągnięciem naukowym.

W ocenianym okresie, liczącym po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, Habilitant oprócz prac naukowych zaliczonych do przedstawionego do oceny cyklu, opublikował 37 tekstów. Są to artykuły w rozmaitych czasopismach indeksowanych przez MNiSW oraz rozdziały w monografiach. Publikacje te podejmują problematykę: praw socjalnych, pomocy społecznej, polityki społecznej Unii Europejskiej, zmian demograficznych oraz ich konsekwencji, polityki ochrony zdrowia, bezdomności, ubóstwa,

ekonomii społecznej oraz zrównoważonego rozwoju.

Większość przedstawionych prac, niewłączonych do osiągnięcia naukowego, jest bezpośrednio lub pośrednio związanych z problematyką społeczno-ekonomiczną, stanowiąca przedmiot zainteresowań Habilitanta. Wiele z nich nawiązuje również do problematyki bezpośrednio związanej z przedstawionym osiągnięciem naukowym. Należą do nich: *Procesy demograficzne w Unii Europejskiej*, [w:] W. Turnowiecki, M. Kubiak, *Polityka społeczna Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Ateneum – Szkoły Wyższej, Gdańsk 2013, s. 69–86; *Kształtowanie się stanu zdrowia i poziomu sprawności ludzi starych w Polsce – uwarunkowania polityki społecznej*, [w:] A.J. Chodubski, E. Polak (red.), *Stawiać pytania i szukać odpowiedzi. Księga dedykowana Profesor Urszuli Świętochowskiej*, Wyd. FRUG, Sopot 2008, s. 303–315; *Demograficzne uwarunkowania polityki rodzinnej państwa*, [w:] W. Muszyński, E. Sikora (red.), *Małżeństwo i rodzina w ponowoczesności. Szanse – zagrożenia – patologie*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 17–31; *Perspektywy demograficzne Unii Europejskiej w obliczu starzenia się ludności*, [w:] K. Kamińska, S. Mrozowska, G. Piwnicki (red.), *Państwa – regiony – świat w kształtującej się rzeczywistości globalnej*, Wyd. UG, Gdańsk 2009, s. 180–190; *Polityka społeczna wobec ludzi starszych i niepełnosprawnych* (rozd. 10), [w:] R. Gabryszak, D. Magierek (red.), Wyd. Difin, Koszalin 2009, s. 133–162; *Ubóstwo czy wykluczenie społeczne ludzi starszych w Polsce*, [w:] M. Popow, P. Kowzan, M. Zielińska, M. Prusinowska, M. Chruściel (red.), *Oblicza biedy we współczesnej Polsce*, Wydawca Doktoranckie Koło Naukowe „Na styku”, Gdańsk 2011, s. 159–173; *Problemy polityki społecznej w kontekście starzenia się ludności*, [w:] H. Olszewski (red.), *Senior osoba i obywatel*, Wyd. Ateneum – Szkoły Wyższej, Gdańsk 2013, s. 9–15; *Wybrane aspekty sytuacji życiowej ludzi starych w Polsce*, [w:] M. Kubiak (red.), *Polityka społeczna wobec wyzwań i zmian zachodzących we współczesnym świecie*, UG, Gdańsk 2014, s. 148–173; *Aktywność fizyczna ludzi starych jako potrzeba i wyzwanie*, [w:] L. Buliński (red.), *Realność złego starzenia się. Poza polityczną i społeczną powinnością*, Ateneum – Szkoła Wyższa, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 251–264; Analizując tą część publikacji, należy wskazać na rozległość zainteresowań badawczych dr Michała Kubiaka mieszczą się cały czas w jego głównym nurcie badawczym, jakim są niewątpliwie zagadnienia związane z polityką społeczną. Można stwierdzić, iż jest on konsekwentny w kontynuacji swoich zainteresowań. Prace Habilitanta cechuje dobry poziom merytoryczny, analiza oparta na znanych i preferowanych koncepcjach z zakresu politologii oraz ekonomii.

Na uwagę zasługuje pokaźna ilość publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH). Należą do nich: *Silver economy – opportunities and challenges in the face of population ageing*, „European Journal of Transformation Studies” 2016, vol. 4, nr 2, s. 18–38 (ERIH Plus); *The consequences of demographic changes in the labor market – towards age management*, „Cywilizacja i Polityka” 2017, t. 15, nr 15, s. 461–478 (ERIH Plus); *Ekonomia społeczna w polityce państwa*, „Athenaeum Polskie Studia Politologiczne” 2010, vol. 24, s. 143–164 (ERIH Plus); *Ordoliberalizm a koncepcja i praktyka społecznej gospodarki rynkowej*, „Studia Gdańskie” 2013, t. XXXI, s. 369–388 (ERIH Plus); *Uwarunkowania i konsekwencje współczesnych migracji z Polski do innych państw Unii Europejskiej w kontekście społeczno-ekonomicznym*, „Cywilizacja i Polityka” 2016, nr 14, s. 132–149 (ERIH Plus); *Silver economy – opportunities and challenges in the face of population ageing*, „European Journal of Transformation Studies” 2016, vol. 4, nr 2, s. 18–38 (ERIH Plus). Brak wprowadzie publikacji notowanych w bazie Journal Citation Reports (JRC), nie jest to jednak w mojej ocenie istotny mankament przedstawionego dorobku. Uważam, iż wymagania stawiane przez ustawodawcę są niejednokrotnie bardzo trudne do osiągnięcia przez badaczy niereprezentujących nauk ścisłych. Dotyczy to również: Sumarycznego impact factor według listy Journal Citation Reports (JCR); Liczby cytowania publikacji według bazy Web of Science (WoS); Indeksu Hirscha według bazy Web of Science (WoS).

Uczestnictwo w konferencjach, tworzeniu ekspertyz, udział w projektach badawczych, członkostwo towarzystw naukowych.

Dr Michał Kubiak aktywnie uczestniczył w konferencjach o zasięgu krajowym jak i międzynarodowym. W załączonym wykazie występuje 27 konferencji, na których wystąpił z referatami. Konferencje odbywały się między innymi w kraju: Gdańsku, Lublinie, Toruniu, Koszalinie, Słubicach, Radomiu, Elblągu, Warszawie, Olsztynie, Kielcach i Wrocławiu oraz zagranicą: Petrozavodsku (Republic of Karelia, Russia). Ilość konferencji jest umiarkowana, zwłaszcza jeśli chodzi o wystąpienia wygłoszone zagranicą. Brak mu również doświadczenia kongresowego, choć podejmowana przez niego problematyka badawcza jest niezwykle aktualna i szeroko podejmowana przez różne ośrodki naukowe. Za usprawiedliwienie może jedynie służyć fakt, iż powszechnym mankamentem jest brak wystarczających środków w budżetach polskich ośrodków naukowych, uniemożliwia to niejednokrotnie udział w

zagranicznych konferencjach oraz kongresach. Był on również uczestnikiem wielu seminariów naukowych, na których prezentował wyniki swoich badań. W sumie stanowi do aktywny udział w 45 przedsięwzięciach o tym charakterze.

Na szczególną uwagę zasługuje uczestnictwo w 9 krajowych i międzynarodowych projektach badawczych w charakterze wykonawcy lub uczestnika: *Agenda Bezdomności. Standard aktywnego powrotu na rynek pracy (2005–2008)* [EQ/o28/A/d2/2005] – projekt dotyczący badań wykluczenia społecznego i polityki społecznej wobec problemu bezdomności w aspekcie reintegracji zawodowej; *Aktywni bez względu na wiek* – projekt realizowany w latach 2014–2015 w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywizacji Społecznej Osób Starszych (ASOS), prowadzony przez stowarzyszenie Towarzystwo Edukacyjne „Wiedza Powszechna” w Gdańsku; *Learning the Different to Find the Common* w ramach programu **Grundtvig (Socrates)** – projekt mający na celu budowanie partnerstwa między instytucjami z Polski, Hiszpanii i Turcji pracującymi w obszarze nauczania dorosłych oraz wymianę doświadczeń w zakresie idei uczenia się przez całe życie (*life long learning*); *Innovative Social Investment: strengthening communities in Europe (InnoSI)* – międzynarodowy projekt badawczy realizowany w latach 2015–2017, finansowany przez Komisję Europejską w ramach programu Horyzont 2020 (Grant Agreement nr 649189), koordynowany przez Manchester Metropolitan University w partnerstwie z Uniwersytetem Wrocławskim, pod kierunkiem prof. dr hab. Aldony Wiktorskiej-Święckiej; *System Aktywizacji Społeczno-Zawodowej w Gdańsku – komponent usług społecznych* – projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020; *Złota Jesień Seniora – Wsparcie Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Województwie Pomorskim* – projekt ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, z Fundacją dla Gdańska i Pomorza jako podmiotem prowadzącym; *NGO's for better life of aged people in the Baltic Sea Region* (Nordic Council of Ministers) – międzynarodowy projekt, którego celem były upowszechnienie i wymiana najlepszych praktyk z zakresu przedsięwzięć na rzecz seniorów, realizowanych przez organizacje pozarządowe i samorządy w państwach bałtyckich; *Energy for the Future. European Studies to the Challenges in the European Union* – projekt Komisji Europejskiej Jean Monnet Modules (Erasmus+) (nr: 587453-EPP-1-PL-EPPJMO-MODULE 2017–2020; *Polityka społeczna wobec ludzi starych* - projekt dla młodych naukowców w ramach badań własnych (nr 7600–5–0078–8).

Jest on członkiem wielu organizacji i towarzystw naukowych, między innymi: Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, Polskiego Towarzystwa Demograficznego, Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, Instytutu Bałtyckiego.

Aktywność dydaktyczna i popularyzatorsko-organizacyjna.

W ramach działalności dydaktycznej Habilitantowi powierzono prowadzenie zajęć na dwóch kierunkach studiów – politologia i bezpieczeństwo narodowe: konwersatorium *Polityka społeczna we współczesnym świecie*, wykład i ćwiczenia *Polityka społeczna*, ćwiczenia *Bezpieczeństwo ekonomiczne*, wykład *Bezpieczeństwo społeczne* oraz wykład ogólnouczelniany *Polityka społeczna w Unii Europejskiej* i fakultet *Ekonomia społeczna*. Prowadzi on również seminarium licencjackie dla studentów politologii oraz bezpieczeństwa narodowego (obecnie dla 9 uczestników studiów niestacjonarnych). W poprzednich latach prowadził zajęcia m.in. następujących przedmiotów: *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, *Instytucje polityczne Unii Europejskiej*, *Społeczne dzieje pomocy człowiekowi*, *Polityka gospodarcza*.

Za działalność organizacyjną i dydaktyczną został wyróżniony w 2014 r. przez Dyrektora Instytutu Politologii UG prof. dr hab. Tadeusza Dmochowskiego dyplomem za osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki oraz ponadprzeciętną pracę organizacyjną na rzecz Instytutu Politologii UG, a dwa lata później – **Medalem Komisji Edukacji Narodowej**. Pracował ze studentami jako opiekun prac licencjackich – dotychczas wypromował 12 prac. Byłem też recenzentem prac magisterskich i licencjackich w Instytucie Politologii UG. Powierzono mu rolę **promotora pomocniczego** w przewodzie doktorskim mgra Piotra Janiszewskiego – rozprawa doktorska pt. *Polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych a współczesne standardy europejskie*, której promotorem był prof. dr hab. Tadeusz Dmochowski.

Na uwagę zasługuje działalność Habilitanta związana z popularyzacją nauki, między innymi: Prowadził on seminarium i warsztaty *Problemy polityki społecznej w kontekście starzenia się społeczeństwa a oczekiwania seniorów powiatu wejherowskiego* organizowane przez Europejskie Ugrupowanie na rzecz Edukacji i Kreowania Aktywności EUREKA (Starostwo Powiatowe w Wejherowie, 20.12.2010 r.). W 2012 r. podczas X Bałtyckiego Festiwalu Nauki prezentował temat *Demograficzne problemy państw Unii Europejskiej dla*

licealistów z pomorskich szkół. W październiku 2014 r. podczas Gdańskich Dni Seniora brał udział w panelu dyskusyjnym dla osób starszych *Jesień życia z pasją i nie tylko*. W ramach akcji promującej Wydział Nauk Społecznych UG *Nauki społeczne – na zdrowie!* (6.02.2016 r.) wygłosił wykład popularyzujący naukę: *Aktywność fizyczna seniorów. Jest współpracownikiem* Gdańskiej Akademii Dojrzałości prowadzonej przez Fundację „Wiem i Umieć”. Wygłosił wykład dla osób starszych *Skutki bezruchu i korzyści wynikające z aktywności fizycznej w starszym wieku* w Domu Pomocy Społecznej „Polanki” w Gdańsku (30.03.2016 r.), Byłem członkiem komisji konkursowej w X Jubileuszowym Wojewódzkim Konkursie Literacko-Artystycznym dla ludzi starszych „Życie jest piękne” (28.06.2016 r.). W czerwcu 2017 r. brał udziału w dyskusji panelowej *Wyzwania polityki społecznej i gospodarczej wobec sytuacji demograficznej województwa pomorskiego* (moderator dyskusji: prof. UG, dr hab. W. Toczyński. Na zaproszenie organizatorów Słupskich Dni Seniora (Słupskiej Rady Seniorów, Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Słupsku, Stowarzyszenia „Horyzont” i Akademii Pomorskiej) podczas konferencji *Mury czy mosty* wygłaszał referat na temat *Aktywność fizyczna ludzi starych jako potrzeba i wyzwanie* (Słupsk, 28.09.2017 r.) . Podczas konferencji w Uniwersytecie Gdańskim (30.11.2017 r.) dla ludzi starszych *Aktywny senior* (Wydział Nauk Społecznych UG w partnerstwie z „Dziennikiem Bałtyckim”, Fundacją Hospicyjną i Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego) wygłaszał referat *Formy aktywności społecznej seniorów*. W kwietniu 2018 r. uczestniczył w debacie: *Senior w wolontariacie*, w ramach Dni Wolontariatu Domu Pomocy Społecznej w Sopocie (26.04.2018 r.). 23.05.2018 r. wygłaszał wykład inauguracyjny dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Malborku podczas Wiosennych Dni Seniora w Malborku (Szkoła Łacińska).

Konkluzja.

Podsumowując, oceniany dorobek Habilitanta ma moim zdaniem charakter politologiczny. Przedstawiony cykl publikacji jest rezultatem studiów i analiz nad uwarunkowaniami funkcjonowania polityki społecznej, z uwzględnieniem zmian o charakterze demograficznym, związanych z rosnącą grupą ludności starzejącej się. Jest to istotny aspekt diagnozy społecznej dla Polski, ponieważ jednym z zagrożeń jest obok samego starzenia się i wzrostu populacji osób niepełnosprawnych, towarzyszący problem

wykluczenia fizycznego. Skuteczny działaniem może być polityka solidarności międzypokoleniowej oraz aktywizacji osób w podeszłym wieku. Te istotne kwestie porusza w swoich analizach Habilitant. Prace wiążą się z pozyskiwaniem danych pierwotnych, poprzez własne badania empiryczne. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż są one wynikiem uczestnictwa w projekcie ASOS oraz inne przejawy osobistej aktywności w tym zakresie. Na uwagę zasługują liczne krytyczne rozważania Habilitanta oraz przedstawienie propozycji rozwiązań praktycznych, mających na celu likwidację zidentyfikowanych nieprawidłowości w odniesieniu do polityki realizowanej w odniesieniu do osób starszych oraz pożądanych kierunków zmian (prace można zaliczyć tym samym nie tylko do badań podstawowych, ale i badań stosowanych). Recenzowany cykl publikacji pogłębia wiedzę na temat działań z zakresu polityki społecznej w odniesieniu do seniorów.

Wkład Habilitanta do nauki o polityce, w tym subdyscypliny – polityki społecznej, ma charakter nie tylko ilościowy, lecz również jakościowy. Problematyka podejmowana w cyklu jest trafna oraz przyczynia się do rozwoju wiedzy, a także jej aplikacyjności. Poprzez studia poszczególnych przypadków nastąpiło także pogłębienie rozpoznania niektórych zjawisk.

Habilitant udowodnił, iż potrafi prawidłowo wykorzystywać warsztat naukowy i metodologiczny. Posiada umiejętność formułowania hipotez badawczych, jego wnioski są następstwem weryfikacji hipotez. Potrafi on konceptualizować pojęcia, ujmować problemy w ramy teoretyczne, weryfikować, wnioski końcowe. Używa przy tym języka naukowego.

Jego działalność naukowa jest powiązana z dydaktyczną oraz popularyzatorską. Wyniki swoich badań prezentuje nie tylko na forum lokalnym, prezentuje je na forum krajowym oraz międzynarodowym.

Reasumując, jednoznacznie stwierdzam, iż doktor Michał Kubiak posiada niekwestionowane osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej, dorobek dydaktyczny i organizacyjny. Habilitant przedstawiła osiągnięcia naukowe mieszczące się w ramach art. 16, ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789 ze zm.): cykl publikacji powiązanych tematycznie nt. *Polityka społeczna wobec ludzi starszych w Polsce w kontekście współczesnych zmian i wyzwań – w kierunku polityki senioralnej*. Prawidłowo przedstawił cel naukowy ww. prac i osiągnięte wyniki wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania. Jego badania mieszczą się w dziedzinie nauk społecznych, obszarze

zainteresowań dyscypliny nauki o polityce.

Habilitant udowodnił, iż posiada umiejętności w zakresie samodzielnego prowadzenia warsztatu badawczego, potrafi też go twórczo rozwijać. Nie ulega żadnej wątpliwości, iż można zaliczyć doktora Michała Kubiaka do grona znawców problematyki, która była przedmiotem osiągnięcia naukowego oraz podejmowanych w innych publikacjach zainteresowań badawczych.

Przedłożony przez niego życiorys z informacjami o aktywności naukowej potwierdza, iż jest on osobą zaangażowaną w poszukiwanie kontaktów naukowych zarówno na forum krajowym jak i międzynarodowym. Przedstawiony dorobek organizacyjny oraz aktywność dra Michała Kubiaka jest wręcz imponująca.

Oceniam cały dorobek naukowy jak również dorobek dydaktyczno-organizacyjno-popularyzatorski bardzo pozytywnie i tym samym popieram wniosek pana dra Michała Kubiaka o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce.

~~Spełnia on warunki i wymagania ujęte w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789 ze zm.).~~

Wnoszę o nadanie postępowaniu, zgodnie z obowiązującymi przepisami, dalszego biegu.

Wojciech Nowiak